

מראה מקומות תמורה דף ג

בענין תמורה לעכו"ם (ב: אמר רבא ת"ש דתניא קדשי עכו"ם וכו')

לעיל הגמ' דן עכו"ם מהו שימיר, שם מבואר שהנידון מצד זה שאין לו הלאו והמלקות של "לא ימיר" לכן גם אין לו "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". וזה כפשוטו אינו דין בקרבן עכו"ם, אלא במעשה תמורה של עכו"ם (וזה נוגע גם בקרבן של ישראל). וקשה מה הראיה של רבא מהברייתא דתני "קדשי עכו"ם וכו' ואין עושים תמורה", ולכאור' זה דין מצד הקרבן, וכן הקשה הגרי"ז (ב: ד"ה בגמ' עכו"ם מהו שימיר. וע"ש מה שמוכיח מהגמ' ג. שהביא הא דאין עושין תמורה דכתיב "דבר אל בני ישראל", ולא הביא הגמ' הא דעכו"ם אין לו "לא יחליפנו ולא ימיר", וע"כ דהברייתא מביא דין לגבי קרבן עכו"ם. ועוד ראייה מביא מתוס' כאן ד"ה קתני שכתבו דר"י שאמר רואה אני כולם להחמיר קאי גם על תמורה, ואיך ידעו תוס' זה, משום שהכלל של ר"י היא דאין הבדל בין דיני קרבן עכו"ם כדיליף לקמן מקרא, ולכן גם לענין תמורה נקטו תוס' שהוא חולק, ומזה מוכח דטעמא דר"ש בברייתא היינו משום שדיני קרבן עכו"ם חלוקים מדיני קרבן ישראל.

תוס' בתחילת דבריהם הקשו דילמא ספק של רמב"ח היא בדעת ר"י, וע"ז תי' דלר"י ודאי ממיר כיון שאמר רואה אני בכולן להחמיר, והוסיפו תוס' דאין לומר דר"י קאי רק אם ישראל המיר בקרבן עכו"ם, דאם העכו"ם עצמו אינו יכול להמיר ודאי אחר ג"כ אינו יכול להמיר בשבילו. וע' מה שהקשה הגרי"ז (ב: ד"ה בגמ' עכו"ם מהו שימיר [השני]) על תוס'.

הגרי"ז מדייק דרש"י (בד"ה בכולם רואה אני, וכן בדף ג. ד"ה ה"ג מאי טעמא) חולק על תוס' וס"ל דר"י אינו חולק על ר"ש לענין תמורה.

ורמב"ח... כי קמיבעיא לי בהקדיש עכו"ם ומתכפר בישראל

רש"י ד"ה ה"ג (סוף ב:) משמע דהספק היא בכה"ג שהישראל המיר ולא בכה"ג שהעכו"ם המיר, הרמב"ם פ"א תמורה ה"ו למד הגמ' דאירי בהמיר העכו"ם, וע' בראב"ד בהשגות שכתב שהרמב"ם שגג בזה.

מה הצד שהישראל לא יכול להמיר בכה"ג, ע' בהגרי"ז (שם ד"ה ולפ"ז יש לעיין) איך שהסביר השאלה.

כפשוטו למסקנא הספק של רמב"ח אינו קשור להא דעכו"ם אין לו העונש של לא יחליפנו, אמנם ע' ברש"י בד"ה לא קמיבעיא לי, ובד"ה בתר מקדיש אזלינן, וצ"ע.

ואין מביאין (עליהן) נסכים

רש"י ד"ה ת"ל ככה מביא ב' גירסאות אם גורסים "עליהן" או לא, וע' לעיל ב: רש"י ד"ה ואין מביאין, שם לא גרס "עליהן", והכוונה שאין העכו"ם מביא נסכים בפני עצמו, אבל בהדי קרבנו מביא נסכים.

לפי הלשון שגורסים "עליהן" הכוונה היא שעכו"ם אינו מביא נסכים אפילו בהדי קרבנו, אבל הציבור מביא עליהן נסכים משום דקרבנו טעון נסכים.

לעיל רש"י הוכיח מהמשנה בשקלים דאם עכו"ם שילח נסכים בהדי קרבנו קרבין משלו. לפי הפשט דלא גורסים עליהם, ובהדי קרבנו מביא נסכים, מסתמא הוא מחוייב להביא נסכים, ומה דתנן במשנה בשקלים "אם שילח" היינו דבאמת מחוייב לשלוח, אבל מ"מ אם לא שלח תקנו להביא משל הציבור. (וכן האחרונים למדו ברש"י דאין כוונת רש"י שהיה תקנה לקבל הנסכים, שהרי זה מעיקר הדין, אלא התקנה היתה אם לא שלח שיביאו משל הציבור.)

וע' רגמ"ה (ב: ד"ה ואין מביאין), וכן תוס' במנחות עג: (מביא צד אחד), דגורסין "עליהן" ונלמד מקרא דאין עכו"ם מביא נסכים בהדי קרבנו, לפ"ז הסביר רגמ"ה המשנה בשקלים ע"כ פירושה שהיתה תקנת חכמים שאם שלח נסכיו מקריבין אותו.

ע' רמב"ם פ"ג הל' מעה"ק ה"ה פסק שעכו"ם אינו מביא נסכים, ומבואר דהיינו בהדי קרבנו אינו מביא נסכים אלא קריבין משל ציבור, והיינו כפשוטו כג' רגמ"ה שאין מביא עליהן נסכים, ומצד שני מביא בפ"ד הל' שקלים ה"ג "וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים מביאין נסכיהם מתרומת הלשכה". והקשו עליו האחרונים (לח"מ שם בהל' מעה"ק ועוד) שהרמב"ם משמע שהגוי יכול לשלוח, ולכאור' סותר עצמו (וזה כעין קושיית רש"י על הגי' של "עליהן") וע' מה שתי' הלח"מ. והגרי"ז (ד"ה בגמ' ואין מביאין) תי' הרמב"ם באופן אחר ע"ש.

בעינן לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו

בגמ' ע"ב א"ל ר' יוחנן לתנא לא תתני מימר דדיבורו עשה מעשה, ע' רש"י ד"ה דדיבורו "שעושה מחולין קדשים". רמב"ם הל' תמורה פ"א הל' א' "מפי שמועה למדו שכל מצות לא תעשה שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבריו בשם", והיינו שפסק דלא כר' יוחנן, ומימר נחשב לאו שאין בו מעשה ומ"מ לוקין עליו, וזה "מפי השמועה", דהיינו שיש איזה לימוד על זה. וע' ברע"א (הובא בגליון על הרמב"ם שם) שהדגיש דהגמ' לא הביא מקור לזה שלוקין אף שאין בו מעשה (אם לא סבירא לן כר' יוחנן דנחשב שיש בו מעשה). והקשו הכ"מ ועוד אחרונים למה הרמב"ם לא פסק כר' יוחנן, וע' מגיד משנה פי"ג הל' שכירות ה"ב שג"כ נתקשה בזה. וע"ע בלחם משנה פי"ח סנהדרין ה"ב שהסביר דהרמב"ם פסק דלא כר' יוחנן מכח ראיות אחרות, וס"ל להרמב"ם דכאן לא שייך בדיבורו עשה מעשה משום שהאיסור בתמורה היא מה שרצה להוציא מקדשים לחולין, והרי בזה לא נעשה מעשה שהתמורה לא חל להוציאה לחולין, וזה שהחולין נעשה קדשים אין זה עיקר מעשה האיסור ולכן לא שייך בזה בדיבורו עשה מעשה. בחי' רע"א כאן ד"ה גם תמוה לי, וכן בהבית הלוי ח"א סי' י"ד, הקשו לפי מה שפסק הרמב"ם דבקרבת ציבור ושותפים אף שאין תמורתם תמורה מ"מ לוקין עליו, קשה מה הטענה של ר' יוחנן "בדיבורו עשה מעשה". התתם סופר תי' ע"פ יסוד של המ"מ בהל' שכירות פי"ג ה"ב.

המקלל את חבריו בשם

בגמ' מבואר "אימר אפילו שבועת אמת, בהדיא כתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם, אימר הני מילי לפייס את חבריו אבל מילקא לילקי, לא מצית אמרת דהכתיב ובשמו תשבע".

ע' רש"י ד"ה לפייס את חבריו "אבל מילקא לילקי הואיל ומביא עצמו לידי שבועה", וע' ברגמ"ה ד"ה אימא "ואימא שמוטב שיפייס דעתו בממון וכו'". במסורת הש"ס כאן מציין הרמב"ם ספר המצוות מצוות עשה ז' שביאר הגמ' באופן אחר.